

Низьку залежність приросту чистих культур у висоту від рівня заселеності сосновим підкоровим клопом можна пояснити тим, що на темпи росту дерев у таких культурах негативно впливали також абіотичні чинники, зокрема мікрокліматичні. Це виявлялося, зокрема, у меншій висоті дерев до початку досліджень, яка становила у 6-річних чистих і мішаних культурах 1,9 і 2,9 см, у 10-річних — 2,8 і 3,9, а у 12-річних — 3,8 і 4,3 см відповідно.

Таким чином, результати досліджень свідчать про зростання стійкості соснових культур до заселення сосновим підкоровим клопом із віком, а також про більшу стійкість мішаних культур порівняно зі стійкими. Виявлено тенденцію до зменшення приросту дерев сосни у висоту у міру збільшення рівня заселеності сосновим підкоровим клопом як у чистих, так і у мішаних культурах.

УДК 632.6:633.85.

В. В. Вільна, С. В. Станкевич, аспіранти*

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ВИДОВИЙ СКЛАД КОМПЛЕКСУ ХРЕСТОЦВІТИХ КЛОПІВ В УМОВАХ ННВЦ «ДОСЛІДНЕ ПОЛЕ» ХНАУ ІМ. В. В. ДОКУЧАЄВА

Головними причинами отримання низького врожаю олійних капустияних культур є недотримання агротехніки та великі втрати від шкідливих організмів.

Недобір урожаю, що спричиняється шкідливими організмами становить 30–40 % і більше. Одними з найнебезпечніших шкідників ріпака та гірчиці є комплекс хрестоцвітих клопів, що здатні завдавати значну шкоду рослинам, аж до фенофази повної стиглості насіння. При масовому їх розмноженні у фази бутонізації, цвітіння та формування стручків особливо небезпечним є пошкодження клопами генеративних органів рослин (квітконосів, бутонів, квітконіжок, зав'язі, плодів, насіння), втрати врожаю можуть сягати до 50 %, а також значно погіршується якість насіння, у тому числі і його польова схожість.

Тому хрестоцвіті клопи та захист від них посівів олійних капустияних культур потребують особливої уваги та поглибленого вивчення їх біології.

Дослідження проведено в умовах ННВЦ «Дослідне поле» ХНАУ ім. В. В. Докучаєва на посівах ярого ріпаку, білої і сизої гірчиці протягом вегетаційного періоду в 2012 р. за загальноприйнятими методиками. У ході досліджень встановлено, що одними з найнебезпечніших шкідників генеративних органів олійних капустияних культур є комплекс хрестоцвітих клопів (*Eurydema spp.*), а саме: розмальований або капустияний — *Eurydema ventralis* Kol., ріпаковий — *E. oleraracea* L., гірчичний — *E. ornata* L. (табл.).

*Науковий керівник — канд. біол. наук, професор М. Д. Євтушенко

**Структура популяції хрестоцвітих клопів на
дослідному полі ХНАУ ім. В. В. Докучаєва (2007–2012 рр.)**

Вид клопа	Частка виду у комплексі хрестоцвітих клопів, %					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Капустяний	11,2	75,3	59,1	72,1	83,7	79,1
Гірчичний	83,3	9,6	35,2	21,7	6,1	1,1
Ріпаковий	5,5	5,1	5,9	6,2	10,2	11,8

Шкоди завдають дорослі клопи й личинки, проколюючи хоботком шкірку листків або квітконосних пагонів і висмоктуючи з них сік. У місцях проколів з'являються світлі плями, тканина відмирає, випадає і утворюються неправильної форми отвори. При пошкодженні насінників обсіпаються квітки й зав'язь, а внаслідок живлення стручками, зав'яззю насіння і насінням погіршується його якість. Шкідливість клопів значно підвищується в суху і жарку погоду.

Співвідношення між видами у популяції хрестоцвітих клопів не рівнозначне. Щороку відмічається домінування того чи іншого виду. Найчастіше (2008, 2009, 2010, 2011, 2012 рр.) домінуючим видом був капустяний клоп, а гірчичний клоп був домінуючим лише у 2007 р.

УДК: 632.488.2С:633.11.,321“

В. В. Дегтярьова, аспірантка

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПОШИРЕННЯ СЕПТОРІОЗУ
ЯРОЇ ПШЕНИЦІ**

Пшениця — основна виробнича культура нашої країни. Вирощування її в основному зосереджене в степовій і лісостеповій зонах з помірним кліматом. В останні роки в зв'язку із здійсненням великих масштабів меліоративних робіт значно збільшилися площі посівів ярої пшениці на посушливих землях і на тих, які зрошуються.

У процесі еволюції і вирощування пшениці до неї пристосувались багато збудників хвороб, серед яких домінуюче місце займають грибні мікроорганізми.

*Науковий керівник — доктор с.-г. наук, професор В. П. Туренко